

SeM@FoRjev utrip: Svet = ilustr.*: poročilo s posvetovanja o ilustraciji v otroški in mladinski književnosti

Posvetovanje, ki ga je organizirala Sekcija za mladinsko knjižničarstvo (v nadaljevanju Sekcija) pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS), je potekalo v Mestni knjižnici Kranj (14. novembra 2024) in se je osredotočilo na pomen ilustracije, še posebej v mladinski književnosti. V Sekciji smo mnenja, da lahko mladinski knjižničarji z znanjem prepoznavanja kakovostnih ilustracij bolje svetujejo uporabnikom pri iskanju kakovostnih slikanic, ilustriranih knjig in drugih vizualnih vsebin. S tem knjižničarji ne le podpirajo razvoj kreativnosti pri otrocih, temveč tudi prispevajo k širjenju razumevanja kompleksnih sporočil, ki jih ilustracije prenašajo. Namen dogodka je tako bil združiti strokovnjakinje, ilustratorje in knjižničarje ter omogočiti čim širši pogled na vlogo ilustracije pri spodbujanju bralne kulture in vizualne pismenosti.

Poudarjeno je bilo, da igrajo knjižnice v današnjem digitalnem svetu pomembno vlogo pri spodbujanju celovite pismenosti, ki vključuje tudi vizualno pismenost. Ilustracija kot bistveni del mladinske književnosti pomaga ustvarjati prve izkušnje otrok z branjem in krepi njihovo domišljijo.

Sledil je strokovni del posvetovanja, ki se je začel s predavanjem z naslovom *Ilustracija – njena področja in oblike*. Izvedla ga je Maša P. Žmitek, vodja Centra ilustracije, ilustratorka in grafična oblikovalka. Poudarila je, da ilustracija ni več samo priloga besedilu, ampak deluje kot samostojna zvrst in omogoča prenos sporočil na način, ki presega besede, ter kako v različnih kontekstih služi kot orodje za komuniciranje abstraktnih in kompleksnih idej. Predstavila je tudi osnovne kategorije ilustracije, kot jih opisuje Alan Male.

Naslednji je bil na vrsti prispevek Tatjane Pregl Kobe, likovne kritičarke in umetnostne zgodovinarke, z naslovom *Kako brati ilustracije?*. V predavanju je na kratko opisala zgodovino slovenske novodobne ilustracije, ki se je začela med 2. svetovno vojno in doživela razcvet v sedemdesetih in osemdesetih letih dvajsetega stoletja. Zelo optimistično gleda na prihodnost slovenske ilustracije, saj verjame, da bo najmlajša generacija ilustratorok in ilustratorjev na podlagi bogate preteklosti in študijskih možnosti na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje ustvarila še veliko del z visoko umetniško vrednostjo. Kot odgovor na vprašanje v naslovu predavanja pa je povedala, da moramo razumeti vsako obdobje, v katerem so ilustracije nastale, in vedeti, komu so namenjene. Pomembno je, da otrokom, mladostnikom in odraslim ponujamo kakovostne slikanice ter ilustrirane knjige,

ki spremljajo vrhunsko literaturo in znanstvena dela. Na ta način bodo te knjige same nagovarjale bralce in z njimi vzpostavljale dialog.

Irena Majcen, predsednica Sekcije ilustratorjev pri Zvezi društev slovenskih likovnih umetnikov, je predstavila dejavnosti Sekcije, ki je bila ustanovljena leta 1993 z namenom zaščite umetniške vrednosti ilustracij. Istega leta je Sekcija ustanovila Slovenski bienale ilustracije, ki za razliko od Bienala ilustracije Bratislava sprejema v svoj program tudi revijalne in druge ilustracije. Bienale organizira v sodelovanju z Galerijo kulturnega in kongresnega centra Cankarjev dom. V komisiji za izbor ilustracij ni predstavnikov založb, saj želijo ostati znotraj likovnega področja. V okviru Bienala se podeljujejo najpomembnejše nagrade za likovno umetnost – nagrada Hinka Smrekarja, nagrada za življenjsko delo Hinka Smrekarja, plakete in priznanja Hinka Smrekarja. Sekcija prav tako izbira slovenske ilustratorje, katerih dela pošlje na Bienale ilustracije Bratislava. Od leta 2000 Sekcija v sodelovanju z Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU izdaja ilustrirano slovensko folklorno slovstveno dediščino.

Maša P. Žmitek je predstavila Center ilustracije, ki deluje kot platforma za povezovanje ilustratorjev, izmenjavo idej in pogovore o aktualnih izzivih v svetu ilustracije. Center organizira predavanja, razstave in delavnice ter se povezuje z Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje ter z Unescovim mestom literature.

Po odmoru je sledila okrogla miza z ilustratorjem Matijo Medvedom in ilustratorkami Mašo P. Žmitek, Majo Poljanc in Hano Stupica, ki jo je moderirala Eva Mlinar, ilustratorka in grafična oblikovalka. Diskusija je zajela vprašanja o začetku ilustratorske poti, izzivih in motivaciji za vztrajanje. Sledila so vprašanja o njihovem odnosu do ilustracije za otroke in odrasle, o prilagajanju oziroma neprilagajanju ilustracij različnim starostnim skupinam in načinu, kako se lotevajo ene in druge. Eno izmed zanimivejših vprašanj je bilo, ali uporabljajo umetno inteligenco kot pomoč pri ilustriranju. Odgovorili so, da je ne uporabljajo pri svojem delu, a so že eksperimentirali z njo. Vendar doslej še ni dala dobrih rezultatov, saj velik del ilustratorskega dela zajema iskanje ideje. Okrogla miza je prinesla vpogled v raznolike, a tudi podobne poglede in izkušnje ilustratork in ilustratorja.

Po krajšem odmoru je sledila spletna predstavitev mednarodnega kataloga *Svet skozi slikanice* (*The World Through Picture Books*), ki sta jo izvedli Emilie Bettega, vodja mednarodnega sodelovanja iz nacionalne knjižnice v Franciji, in Yuko Nagano, pomočnica direktorja iz nacionalne knjižnice na Japonskem. Katalog *Svet skozi slikanice* je anotiran seznam slikanic z vsega sveta, ki jih priporočajo knjižničarji. Pripravila ga je IFLA Sekcija knjižnic za otroke in mlade odrasle. Prva izdaja kataloga s seznamami knjig iz 30 držav je bila objavljena leta 2012. Prvo izdajo je nadomestila razširjena druga izdaja leta 2015. Tretja izdaja, ki je bila objavljena leta 2023, vključuje sezname priljubljenih slikanic iz 57 držav, v 37 jezikih in vsebuje 530 knjig. Gre za popolnoma digitalni katalog, ki je brezplačno na voljo za prenos in tiskanje. Ustvarjeni sta bili tudi dve razstavnici zbirki knjig,

ki se nahajata v nacionalnih knjižnicah Francije in Japonske, ter sta na voljo za izposajo knjižnicam.¹

Zaključno predavanje z naslovom *Kako prepoznati dobro ilustracijo?* je izvedla Suzi Bricelj, ilustratorka in docentka na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Predstavila je dejavnike, ki nam pomagajo prepoznati kakovostno ilustracijo. Poudarila je pomen strokovnih priznanj in nagrad, organizacij, kot sta Sekcija ilustratorjev in Center ilustracije, ter uvrstitev v kurirane razstave. Suzi Bricelj je predstavila in nam pokazala primere lastnosti, ki jih poseduje kakovostna ilustracija.

Posvetovanje je poudarilo pomembnost razumevanja ilustracije in njene vloge v širšem kontekstu vizualne pismenosti. Ilustracija ni zgolj okras besedila, temveč ključni element, ki spodbuja branje, razvija domišljijo in pomaga pri razumevanju kompleksnih idej. V današnjem digitalnem svetu, kjer je vizualna komunikacija vseprisotna, je ena izmed nalog knjižnic tudi ozaveščanje o pomenu ilustracije in razvoj vizualne pismenosti, ki je danes enako pomembna kot bralna pismenost. Ilustracije tako postajajo most med besedami in svetom, ki ga želimo razumeti ter doživeti.

1 V prvi izdaji Slovenci pri izboru slikanic nismo sodelovali. V drugi in tretji izdaji pa najdemo izbor 10 slovenskih slikanic, ki sta ga pripravili Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo in Slovenska sekcija IBBY. V drugo izdajo so vključene najbolj izvirne in brezčasne klasike: *Pedenjped* / Niko Grafenauer; ilustriral Marjan Manček (Mladinska knjiga, 1979), *Maček Muri* / Kajetan Kovič; ilustrirala Jelka Reichman (Mladinska knjiga, 1975), *Kdo je napravil Vidku srajčico* / Fran Levstik; ilustrirala Daša Simčič (Mladinska knjiga, 1955), *Pekarna Mišmaš* / Svetlana Makarovič; ilustriral Kostja Gatnik (Mladinska knjiga, 2011), *Zvezdica Zaspanka* / Frane Milčinski - Ježek; ilustriral Gorazd Vahen (Sanje, 2004), *Juri Muri v Afriki: o fantu, ki se ni maral umivati* / Tone Pavček; ilustriral Damijan Štepančič (Miš, 2012), *Hišica iz kock* / Ela Peroci; ilustrirala Lidija Osterc (Mladinska knjiga, 1964), *Piko Dinozaver* / Leopold Suhodolčan; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič (Mladinska knjiga, 1978), *Kekec in Bedanec* / Josip Vandot; priredil Andrej Rozman Roza; ilustriral Zvonko Čoh (Mladinska knjiga, 2001) in *Mehurčki* / Oton Župančič; ilustrirala Alenka Sottler (Mladinska knjiga, 1995). Izbor slikanic v tretji izdaji prinaša dela najboljših sodobnih slovenskih avtorjev in ilustratorjev: *Kje si?* / Marta Bartolj (Miš, 2018), *Deček in hiša* / Maja Kastelic (Mladinska knjiga, 2015), *Tu blizu živi deklica* / Ida Mlakar Črnič; ilustriral Peter Škerl (KUD Sodobnost International, 2019), *Luna in jaz* / Andreja Peklar (KUD Sodobnost International, 2019), *Zakaj?* / Lila Prap (Mladinska knjiga, 2002), *Urška* / Andrej Rozman Roza; ilustriral Zvonko Čoh (Mladinska knjiga, 2010), *Zgodba o sidru* / Damijan Štepančič (Mladinska knjiga, 2010), *Molitvice s stopnic* / Peter Svetina; ilustrirala Ana Zavadlav (Mladinska knjiga, 2016), *Drobtine iz mišje doline* / Anja Štefan; ilustrirala Alenka Sottler (Mladinska knjiga, 2017) in *Liúsonglíng: Zijínchéng lǐ de sīluòwénnǐyǎ rén* = *Ferdinand Avguštín Hallerstein: Slovenec v Prepovedanem mestu* / Huiqin Wang; prevedla Natalija Toplišek (Mladinska knjiga, 2014).